

OBSERVAȚII REFERITOARE LA AMENDAMENTELE OPERATE ÎN CODUL PENAL PRIN LEGEA NR.60/2016

Vitalie STATI

Universitatea de Stat din Moldova

Obiectul prezentului studiu îl constituie modificările și completările operate în Codul penal prin Legea nr.60/2016. Acestea vizează: persoana juridică în calitate de subiect al infracțiunii; confiscarea specială; spălarea banilor; actul terorist; finanțarea terorismului; abuzul de putere sau abuzul de serviciu. În procesul analizei, sunt examinate proiectul care se află la baza Legii nr.60/2016, Nota informativă la acest proiect și alte asemenea acte preparatorii. De asemenea, se face referire la Convenția privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii și finanțarea terorismului, adoptată la Varșovia la 16.05.2005, precum și la raportul explicativ la această Convenție. Scopul prezentului studiu constă în stabilirea efectelor pozitive și a celor negative ale adoptării modificărilor și completărilor operate în Codul penal prin Legea nr.60/2016. În rezultatul investigației efectuate se ajunge la concluzia că nu toate amendamentele operate prin legea amintită au tangență cu domeniile ce țin de prevenirea și combaterea spălării banilor și a finanțării terorismului. Nu toate aceste amendamente pot asigura armonizarea legislației naționale penale cu standardele stabilite de Curtea Europeană pentru Drepturile Omului. Unele din aceste amendamente sunt îndoielnice sub aspectul calității lor tehnico-legislative și/sau în ce privește aportul lor în planul eficientizării apărării ordinii de drept. Impresia de ansamblu este că nu preocuparea pentru interesul social a constituit scopul principal al adoptării Legii nr.60/2016.

Cuvinte-cheie: lege, proiect, notă informativă, persoană juridică, confiscare specială, spălarea banilor, act terorist, finanțarea terorismului, abuz de putere sau abuz de serviciu.

SOME REMARKS ON THE AMENDMENTS OPERATED TO THE PENAL CODE BY LAW No.60/2016

The object of this study is formed by the modifications and additions operated to the Penal Code by Law No.60/2016. The content of the respective initiatives addresses the following elements: the legal person as the subject of the offence; special confiscation; money laundering; terrorist act; terrorism financing; abuse of power or abuse of office. Within the analysis phase, there are examined the draft project of the Law No.60/2016, the explanatory note to this project and other such preparatory documents. It is also made reference to the Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism, adopted at Warsaw on 16.05.2005 and to the explanatory report to the convention. The purpose of this study is to establish the positive and negative effects of the adoption of the modifications and additions operated to the Penal Code by Law no.60/2016. As a result of the performed investigation, it is concluded that not all the amendments induced by that law pertains to preventing and combating money laundering and terrorism financing. As well as not all these amendments can assure the harmonization of national penal legislation with the standards set by the European Court of Human Rights. Some of them are questionable in terms of their technical legislative quality and/or their contribution to increase the defense of the rule of law. The overall impression is that the main purpose of the adoption of the Law No.60/2016 was anything but the concern for the social interest.

Keywords: law; draft project; explanatory note; legal person; special confiscation; money laundering; terrorist act; terrorism financing; abuse of power or abuse of office.

Introducere

La 07.04.2016, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative [1] (în continuare – Legea nr.60/2016). În Nota informativă la proiectul care se află la baza legii în cauză se relevă scopul și obiectivele acestuia: „Elaborarea proiectului de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative are loc în contextul realizării acțiunilor prevăzute la obiectivul 2 – „Optimizarea regimului de combatere” din Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului pentru anii 2013-2017, adoptat prin Legea nr.130 din 6 iunie 2013, obiectiv care prevede necesitatea intervenției legislative în scopul asigurării extinderii aplicării prevederilor ce se referă la spălarea banilor. Totodată, proiectul are drept scop asigurarea conformității legislației naționale penale standardelor stabilite de Curtea Europeană pentru Drepturile Omului” [2].

Amendamentele operate prin Legea nr.60/2016 vizează, *inter alia*, normele Codului penal.

În special, ne referim la:

1) modificarea și completarea art.21 „Subiectul infracțiunii” din Codul penal în planul: a) redefinirii condițiilor în care persoana juridică (cu excepția autorității publice) poate fi subiect al infracțiunii; b) definirii noțiunii „persoană fizică împuternicită cu funcții de conducere”;

2) modificarea alin.(1), (2), (2¹) și (3) art.106 „Confiscarea specială” sub aspectul: a) redefinirii noțiunii „confiscare specială”; b) revizuirii listei bunurilor supuse confiscării speciale; c) clarificării condițiilor în care confiscarea specială se aplică asupra bunurilor care aparțin sau au fost transferate oneros ori gratuit unei persoane care nu știa și nici nu trebuia să știe despre scopul utilizării sau originea bunurilor;

3) completarea Codului penal cu articolul 132¹ „Bunuri”. Definiția din acest articol urmează a fi aplicată în vederea interpretării noțiunii „bunuri” utilizate în art.106, 243 și 279 CP RM; abrogarea alin.(3) art.279 CP RM, care devine inutil ca urmare a adoptării art.132¹ CP RM;

4) modificarea dispoziției de la lit.c) alin.(1) art.243 „Spălarea banilor” din Codul penal;

5) completarea sancțiunilor de la alin.(2) și (3) art.243 CP RM, astfel încât persoana juridică să poată fi subiect al infracțiunii în ipotezele corespunzătoare;

6) modificarea dispoziției de la alin.(1) art.278 „Actul terorist”, din perspectiva clarificării trăsăturilor care particularizează scopul infracțiunilor prevăzute la acest articol;

7) completarea lit.b) alin.(1) art.279 „Finanțarea terorismului” și modificarea alineatului (2) din același articol, sub aspectul clarificării condițiilor în care devine aplicabil art.279 CP RM;

8) modificarea alin.(1) art.327 CP RM, sub aspectul lărgirii ariei de aplicare a acestei norme; completarea alin.(2) art.327 CP RM cu litera b¹), astfel încât răspunderea să se agraveze în prezența unui motiv special sau a unui scop special.

După ce am punctat aceste amendamente, le vom analiza pe fiecare în parte.

Rezultate și discuții

1. Așa cum am menționat mai sus, operarea de amendamente la art.21 CP RM a urmărit, în primul rând, redefinirea condițiilor în care persoana juridică (cu excepția autorității publice) poate fi subiect al infracțiunii.

În rezultatul adoptării Legii nr.60/2016, alin.(3) art.21 CP RM are următorul conținut:

„O persoană juridică, cu excepția autorităților publice, este pasibilă de răspundere penală pentru o faptă prevăzută de legea penală dacă aceasta nu a îndeplinit sau a îndeplinit necorespunzător dispozițiile directe ale legii ce stabilesc îndatoriri sau interdicții privind efectuarea unei anumite activități și se constată cel puțin una din următoarele circumstanțe:

a) fapta a fost săvârșită în interesul persoanei juridice respective de către o persoană fizică împuternicită cu funcții de conducere, care a acționat independent sau ca parte a unui organ al persoanei juridice;

b) fapta a fost admisă sau autorizată, sau aprobată, sau utilizată de către persoana împuternicită cu funcții de conducere;

c) fapta a fost săvârșită datorită lipsei de supraveghere și control din partea persoanei împuternicite cu funcții de conducere”.

Până la intrarea în vigoare a Legii nr.60/2016, alin.(3) art.21 CP RM a avut următorul conținut: „Persoana juridică, cu excepția autorităților publice, este pasibilă de răspundere penală pentru o faptă prevăzută de legea penală dacă există una din următoarele condiții:

a) persoana juridică este vinovată de neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a dispozițiilor directe ale legii, ce stabilesc îndatoriri sau interdicții pentru efectuarea unei anumite activități;

b) persoana juridică este vinovată de efectuarea unei activități ce nu corespunde actelor de constituire sau scopurilor declarate;

c) fapta care cauzează sau creează pericolul cauzării de daune în proporții considerabile persoanei, societății sau statului a fost săvârșită în interesul acestei persoane juridice sau a fost admisă, sancționată, aprobată, utilizată de organul sau persoana împuternicită cu funcții de conducere a persoanei juridice respective”.

Spre deosebire de varianta anterioară a alin.(3) art.21 CP RM, varianta în vigoare a acestei norme este mai ajustată rigorilor parag.1 art.10 din Convenția privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii și finanțarea terorismului, adoptată la Varșovia la 16.05.2005 [3]: „Fiecare parte va adopta măsurile legislative și alte măsuri necesare pentru a se asigura că persoanele juridice pot fi trase la răspundere pentru infracțiunile de spălare de bani, stabilite în conformitate cu prezenta Convenție, comise în interesul lor de orice persoană fizică ce acționează fie în nume propriu, fie ca parte a unui organ al persoanei

juridice, care deține o funcție de conducere în cadrul persoanei juridice, în baza: a) unei împuterniciri de reprezentare a persoanei juridice; sau b) unei atribuții de a lua decizii în numele persoanei juridice; sau c) unei atribuții de a exercita un control în cadrul persoanei juridice respective, precum și în cazul implicării unei astfel de persoane fizice în calitate de complice sau instigator la infracțiunile menționate mai sus¹.

În altă ordine de idei, operarea de amendamente la art.21 CP RM prin Legea nr.60/2016 a implicat definierea noțiunii „persoană fizică împuternicită cu funcții de conducere” în alin.(3¹) al acestui articol: „O persoană fizică se consideră împuternicită cu funcții de conducere dacă are cel puțin una din următoarele funcții: a) de reprezentare a persoanei juridice; b) de luare a deciziilor în numele persoanei juridice; c) de exercitare a controlului în cadrul persoanei juridice”. Înțelegerea semantismului noțiunii „persoană fizică împuternicită cu funcții de conducere” este esențială în vederea stabilirii conținutului celor trei circumstanțe menționate la lit.a)-c) alin.(3) art.21 CP RM.

În legătură cu completarea art.21 CP RM cu alineatul (3¹), în Nota informativă la proiectul care se află la baza Legii nr.60/2016 se menționează: „În temeiul recomandărilor CETS 198¹, amendamentele vin să faciliteze înțelegerea scopului răspunderii persoanei juridice la nivel național prin facilitarea, într-o manieră coerentă, a conceptului de persoană fizică care are o funcție de conducere, astfel încât să acopere cele trei situații descrise în parag.1 art.10 din Convenția privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii și finanțarea terorismului. Or, conform Convenției, o persoană are funcții de conducere în trei situații: a) când are putere/funcții de reprezentare a persoanei juridice, b) când are o autoritate de a lua decizii în numele persoanei juridice sau c) când are autoritatea/puterea de a exercita control în cadrul persoanei juridice). Astfel, modificările aduse art.21 din Codul penal urmează să acopere răspunderea persoanei juridice pentru cazurile de neglijență (lipsa supravegherii sau a controlului) din partea persoanei cu funcții de conducere care a dus la săvârșirea infracțiunii de către o persoană fizică din subordinea sa”.

2. Așa cum am consemnat *supra*, modificarea alin.(1), (2), (2¹) și (3) art.106 CP RM prin Legea nr.60/2016 trebuie privită sub trei aspecte: a) redefinirea noțiunii „confiscare specială”; b) revizuirea listei bunurilor supuse confiscării speciale; c) clarificarea condițiilor în care confiscarea specială se aplică asupra bunurilor care aparțin sau au fost transferate oneros ori gratuit unei persoane care nu știa și nici nu trebuia să știe despre scopul utilizării sau originea bunurilor.

În rezultatul adoptării Legii nr.60/2016, alin.(1), (2), (2¹) și (3) art.106 CP RM au următorul conținut:

„(1) Confiscarea specială constă în trecerea, forțată și gratuită, în proprietatea statului a bunurilor indicate la alin.(2). În cazul în care aceste bunuri nu mai există, nu pot fi găsite sau nu pot fi recuperate, se confiscă contravaloarea acestora.

(2) Sunt supuse confiscării speciale bunurile (inclusiv valorile valutare):

- a) utilizate sau destinate pentru săvârșirea unei infracțiuni;
- b) rezultate din infracțiuni, precum și orice venituri din valorificarea acestor bunuri;
- c) date pentru a determina săvârșirea unei infracțiuni sau pentru a-l răsplăti pe infractor;
- e) deținute contrar dispozițiilor legale;

f) convertite sau transformate, parțial sau integral, din bunurile rezultate din infracțiuni și din veniturile de la aceste bunuri;

g) care constituie obiectul infracțiunilor de spălare a banilor sau de finanțare a terorismului.

(2¹) Dacă bunurile rezultate din infracțiuni și veniturile de la aceste bunuri au fost comasate cu bunurile dobândite legal, se confiscă acea parte din bunuri sau contravaloarea acestora care corespunde valorii bunurilor rezultate din infracțiuni și a veniturilor de la aceste bunuri.

(3) Dacă bunurile menționate la lit.a) și b) alin.(2) aparțin sau au fost transferate oneros unei persoane care nu știa și nici nu trebuia să știe despre scopul utilizării sau originea bunurilor, se confiscă contravaloarea acestora. Dacă bunurile respective au fost transferate cu titlu gratuit unei persoane care nu știa și nici nu trebuia să știe despre scopul utilizării sau originea acestora, bunurile se confiscă”.

Pentru comparație, până la intrarea în vigoare a Legii nr.60/2016, aceleași prevederi ale art.106 CP RM au avut următorul conținut:

¹ Prin „CETS 198” se are în vedere Convenția Consiliului Europei privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii și finanțarea terorismului. Or, această Convenție are numărul de ordine 198 în seria de tratate ale Consiliului Europei. *Brevitatis causa*, Convenția Consiliului Europei privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii și finanțarea terorismului este denumită „CETS 198”.

„(1) Confiscarea specială constă în trecerea, forțată și gratuită, în proprietatea statului a bunurilor (inclusiv a valorilor valutare) utilizate la săvârșirea infracțiunilor sau rezultate din infracțiuni. În cazul în care bunurile utilizate la săvârșirea infracțiunilor sau rezultate din infracțiuni nu mai există sau nu se găsesc, se confiscă contravaloarea acestora.

(2) Sunt supuse confiscării speciale bunurile:

a) rezultate din fapta prevăzută de prezentul cod, precum și orice venituri de la aceste bunuri, cu excepția bunurilor și veniturilor care urmează a fi restituite proprietarului legal;

b) folosite sau destinate pentru săvârșirea unei infracțiuni, dacă sunt ale infractorului;

c) date pentru a determina săvârșirea unei infracțiuni sau pentru a-l răsplăti pe infractor;

d) dobândite prin săvârșirea infracțiunii, dacă nu urmează a fi restituite persoanei vătămate sau nu sunt destinate pentru despăgubirea acesteia;

e) deținute contrar dispozițiilor legale;

f) convertite sau transformate, parțial sau integral, din bunurile rezultate din infracțiuni și din veniturile de la aceste bunuri;

g) folosite sau destinate pentru finanțarea terorismului.

(2¹) Dacă bunurile rezultate sau dobândite prin săvârșirea infracțiunii și veniturile de la aceste bunuri au fost comasate cu bunurile dobândite legal, se confiscă acea parte din bunuri sau contravaloarea acestora care corespunde valorii bunurilor rezultate sau dobândite prin săvârșirea infracțiunii și a veniturilor de la aceste bunuri.

(3) Confiscarea specială se aplică persoanelor care au comis fapte prevăzute de prezentul cod. Pot fi supuse confiscării speciale și bunurile menționate la alin.(2), dar care aparțin altor persoane și care le-au acceptat știind despre dobândirea ilegală a acestor bunuri”.

Referitor la modificarea alin.(1), (2), (2¹) și (3) art.106 CP RM, din Nota informativă la proiectul care se află la baza Legii nr.60/2016 aflăm: „Alte modificări vizează obiectul confiscării speciale. Modificările operate la acest capitol sunt fundamentate pe recomandările CETS 198, recomandările MONEYVAL² și pe acțiunile 2.1.2, 2.1.3 și 2.1.4, indicate la obiectivul 2 din Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului pentru anii 2013-2017. Modificările operate urmăresc extinderea posibilității de confiscare a instrumentelor infracțiunii (bunurilor utilizate la săvârșirea infracțiunilor) care au fost utilizate sau planificate pentru a fi utilizate la săvârșirea unei infracțiuni, chiar dacă acestea nu aparțin infractorului și nu sunt obținute ilegal. De asemenea, amendamentele indică despre posibilitatea confiscării echivalentului bunurilor rezultate și legalizate. Or, legislația în vigoare plasează statul în incapacitate de a confisca (cel puțin echivalentul) bunurilor pe care infractorul sau partea terță de rea-credință le-a transferat unei părți terțe de bună-credință, cu titlu gratuit (alin.(1) art.106 și lit.f) alin.(2) art.106 CP RM nu dau posibilitatea confiscării echivalentului bunurilor ilicite, când acestea au fost transferate unei părți de bună-credință cu titlu gratuit). Astfel, autorii proiectului au mers mai departe și au propus de a statua expres posibilitatea confiscării bunului însuși, chiar dacă acesta a fost obținut în proprietatea altei persoane de bună-credință, fapt ce urmează să fie posibil în cazurile în care obținerea în proprietate a avut loc cu titlu gratuit”.

În acest mod, autorii proiectului au urmărit să alinieze prevederile art.106 CP RM la cele ale parag.1 art.3 al Convenției Consiliului Europei privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii și finanțarea terorismului: „Fiecare parte adoptă măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a-i permite să confişte instrumente și produse sau bunuri a căror valoare corespunde acestor produse și bunuri supuse spălării”.

3. Prin Legea nr.60/2016, Codul penal a fost completat cu articolul 132¹: „Prin bunuri, în sensul art.106, 243 și 279, se înțelege mijloacele financiare, orice categorie de valori (active) corporale sau incorporale, mobile sau imobile, tangibile sau intangibile, precum și actele sau alte instrumente juridice sub orice formă, inclusiv în format electronic ori digital, care atestă un titlu ori un drept, inclusiv orice cotă (interes) cu privire la aceste valori (active)”.

² Prin „MONEYVAL” se înțelege Comitetul de experți pentru evaluarea măsurilor de combatere a spălării banilor și a finanțării terorismului.

Această definiție reproduce aproape cu fidelitate definițiile noțiunii „bunuri” din alin.(3) art.279 CP RM (alineat abrogat prin Legea nr.60/2016), precum și din art.3 al Legii cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 26.07.2007 [4]. De asemenea, definiția din art.132¹ CP RM corespunde definiției noțiunii „bun” din art.1 al Convenției Consiliului Europei privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii și finanțarea terorismului: „bun de orice natură, corporal sau incorporeal, mobil sau imobil, precum și actul juridic sau documentul atestând un titlu ori un drept cu privire la un bun”.

Vis-à-vis de completarea Codului penal cu articolul 132¹, din Nota informativă la proiectul care se află la baza Legii nr.60/2016 aflăm: „În vederea realizării recomandărilor prezentate Moldovei – recomandărilor CETS 198 – se propune completarea Codului penal cu art.132¹, prin care are loc definirea uniformă a conceptului de bunuri pentru art.243 și 279 CP RM. Chiar dacă jurisprudența pare să fie orientată spre o aplicabilitate uniformă a definiției noțiunii „bunuri”, prevăzute de Legea nr.190 din 26 iulie 2007 privind combaterea și prevenirea spălării banilor și finanțării terorismului, Moldovei i s-a recomandat să includă o definiție general aplicabilă a noțiunii „bunuri” în Partea Generală a Codului penal sau să clarifice acest aspect prin alte metode (instrumente), astfel încât să asigure o jurisprudență uniformă în privința acestui aspect. Astfel, având în vedere că noțiunea de bunuri utilizată în Legea nr.190 din 26 iulie 2007 nu este una valabilă pentru alte infracțiuni din Codul penal (pentru care este mult mai actuală noțiunea de bunuri oferită de Codul civil al Republicii Moldova), s-a considerat binevenit de a uniformiza conceptul de bun pentru infracțiunile de spălare de bani (art.243 CP RM) și finanțarea terorismului (art.279 CP RM), întrucât, acestea au același obiect material³ și sunt reglementate de același act legislativ-cadru – Legea nr.190 din 26 iulie 2007”.

Înainte de intrarea în vigoare a Legii nr.69/2016 trebuia să susținem că obiectul material (imaterial) al infracțiunilor specificate la art.243 CP RM îl reprezintă, după caz: 1) bunurile care constituie venituri ilicite; 2) documentele sau actele juridice care conțin informația privind natura, originea, mișcarea, plasarea sau apartenența mijloacelor bănești, a bunurilor sau a veniturilor ilicite. După intrarea în vigoare a acestei legi, afirmăm că obiectul în cauză îl reprezintă bunurile care constituie venituri ilicite. Noțiunea „acte sau alte instrumente juridice sub orice formă, inclusiv în format electronic ori digital, care atestă un titlu ori un drept, inclusiv orice cotă (interes) cu privire la aceste valori (active)” este subsecventă față de noțiunea „bunuri” definită în art.132¹ CP RM. De exemplu, în ipoteza consemnată la lit.b) alin.(1) art.243 CP RM, obiectul material (imaterial) al infracțiunii îl constituie actele sau alte instrumente juridice sub orice formă, inclusiv în format electronic ori digital, care conțin informația privind natura, originea, amplasarea, dispunerea, transmiterea, deplasarea proprietății reale a bunurilor ori a drepturilor aferente. Actele sau alte instrumente juridice sub orice formă, inclusiv în format electronic ori digital, care atestă un titlu ori un drept, inclusiv orice cotă (interes) cu privire la aceste valori (active), se exprimă în orice convenție, contract, certificat, scrisoare de afaceri ori scrisoare personală, alt material, care atestă un titlu ori un drept, inclusiv orice cotă (interes) cu privire la aceste valori (active).

4. Prin Legea nr.60/2016, dispoziția de la lit.c) alin.(1) art.243 CP RM a fost modificată: cuvântul „achiziționarea” a fost substituit cu cuvântul „dobândirea”.

În legătură cu această modificare, în Nota informativă la proiectul care se află la baza legii în cauză se menționează: „O altă modificare la legea penală are drept scop înlocuirea în art.243 CP RM a cuvântului „achiziționare” cu cuvântul „dobândire”, fapt ce ar exclude o eventuală limitare a aplicării normei respective. Modificarea derivă din Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului pentru anii 2013-2017 (Obiectivul 2 „Optimizarea regimului de combatere”, pct.1 „Măsuri legislative”, acțiunea 1)”.

În sensul art.243 CP RM, dobândirea constă în activitatea prin care o persoană intră în posesia unui bun de origine infracțională. Termenul „achiziționare” pare să aibă două sensuri: 1) dobândire; 2) cumpărare. Pentru a înlătura îndoielile privitoare la sfera de aplicare a art.243 CP RM, a fost operată substituția analizată. Cu toate acestea, în textul Convenției Consiliului Europei privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii și finanțarea terorismului, la lit.c) parag.1 art.9 continuă să fie utilizat termenul „achiziționare”.

³ Ne exprimăm dezacordul cu afirmația că infracțiunile prevăzute la art.243 și 279 CP RM au același obiect material. Pentru detalii a se vedea: Stati V. *Elementele constitutive și elementele circumstanțiale agravante ale infracțiunilor prevăzute la art.243 CP RM*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2014, nr.3, p.290-301.

5. Așa cum am menționat anterior, sancțiunile de la alin.(2) și (3) art.243 CP RM au fost completate, pentru ca persoana juridică să poată fi subiect al infracțiunii în ipotezele corespunzătoare. Astfel, la alin.(2) art.243 CP RM sancțiunea a fost completată cu textul „, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 10000 la 13000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita anumite activități sau cu lichidarea persoanei juridice”. La alineatul (3) din același articol sancțiunea a fost completată cu textul „, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 13000 la 16000 de unități convenționale sau cu lichidarea persoanei juridice”.

Lacuna ce caracteriza respectivele sancțiuni a fost sesizată de T.Duca: persoana juridică poate fi subiect doar al infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.243 CP RM. Întrebarea este: de ce persoanele juridice nu răspund pentru infracțiunile prevăzute la alin.(2) și (3) art.243 CP RM? Este logic că, dacă persoana juridică poate comite infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.243 CP RM, ea poate comite și infracțiunile prevăzute la alin.(2) și (3) art.243 CP RM [5].

Este de menționat că o lacună asemănătoare atestăm în alin.(2) art.250¹ CP RM, și anume – în ipoteza în care falsificarea semnelor de marcare de stat, punerea în circulație sau utilizarea acestora, ori fabricarea sau comercializarea articolelor din metale prețioase și pietre prețioase cu marcaj fals este săvârșită în proporții deosebit de mari.

6. Prin Legea nr.60/2016 a fost modificată dispoziția de la alin.(1) art.278 CP RM: cuvântul „populația” a fost substituit cu cuvintele „populația unui stat”, iar textul „statul, organizația internațională, persoana” a fost substituit cu textul „un stat, o organizație internațională, o persoană”.

Astfel, în acord cu varianta în vigoare a art.278 CP RM, scopul infracțiunilor prevăzute la acest articol adoptă oricare din următoarele trei forme: 1) scopul de a intimida populația unui stat ori o parte din ea; 2) scopul de a atrage atenția societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului; 3) scopul de a sili un stat, o organizație internațională, o persoană juridică sau fizică să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni.

Referitor la modificarea examinată, din Nota informativă la proiectul care se află la baza Legii nr.60/2016 aflăm: „Normele care reglementează infracțiunea de act terorist⁴ (art.278 CP RM) au fost amendate în sensul prevederii exprese a faptului că acțiunile incriminate de articolul numit vizează oricare populație și oricare stat, și nu „populația”, „statul”, așa cum prevede norma în vigoare”.

7. Așa cum am consemnat mai sus, prin Legea nr.60/2016 a fost supus modificărilor art.279 CP RM: la alineatul (1), litera b) a fost completată la început cu sintagma „în orice scop,”; la alineatul (2), textul „acțiunile au fost săvârșite” a fost substituit cu textul „infracțiunea a fost săvârșită”; alin.(3) art.279 CP RM a fost abrogat.

Din Nota informativă la proiectul care se află la baza Legii nr.60/2016 aflăm rațiunea legiuitorului care a determinat o astfel de remaniere: „Proiectul propune unele modificări și la prevederile care reglementează infracțiunile de atac terorist (art.278 CP RM) și finanțarea terorismului (art.279 CP RM). Aceste modificări, ca și altele din proiectul indicat, au fost determinate de recomandările MONEYVAL. Conform acestora din urmă, se impune necesitatea reglementării mai explicite a infracțiunii de finanțare a terorismului, astfel încât, pentru a reuși calificarea faptei ca atare, să nu existe cerința ca bunurile transmise unui grup criminal organizat, unei organizații criminale sau unei persoane aparte, care comite ori întreprinde tentative de comitere a unei infracțiuni cu caracter terorist, să aibă neapărat o legătură directă sau tangențială cu un act terorist. Astfel, legislația a necesitat o clarificare (completare) pentru ca să fie acoperită în mod clar situația de finanțare în orice scop a organizațiilor teroriste și a teroriștilor, inclusiv în scopul activităților legale. Amendamentele propuse la alin.(2) art.279 CP RM și-au propus clarificarea normei în partea ce se referă la noțiunea „acțiuni”. Pentru a nu crea confuzii despre ce cuprinde acest termen – acțiunea de finanțare a terorismului, actele cu caracter terorist sau ambele – noțiunea „acțiunile” a fost substituită prin noțiunea de „infracțiuni cu caracter terorist”, concept care este definit la art.134¹¹ CP RM”.

Din analiza acestei explicații reiese că, inițial, la alineatul (2), textul „acțiunile au fost săvârșite” trebuia să fie substituit cu textul „infracțiunea cu caracter terorist”. Aceasta o confirmă informația din Sinteza amendamentelor, propunerilor și obiecțiilor la proiectul de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative (nr.316 din 02.09.2015, lectura a II-a) [6]. Conform acestei informații, Comisia juridică, numiri și imunități a

⁴ În opinia noastră, art.278 CP RM stabilește răspunderea pentru patru infracțiuni, nu pentru una singură. La alin.(1), lit.c) și d) alin.(2) și la alin.(4) art.278 CP RM se stabilește răspunderea pentru infracțiuni de sine stătătoare. Pentru detalii a se vedea: Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol.II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p.522.

Parlamentului Republicii Moldova a acceptat propunerea dlui I.Vredea, deputat în Parlamentul Republicii Moldova, ca în dispoziția de la alin.(2) art.279 CP RM cuvintele „acțiunile au fost săvârșite” să fie substituite cu sintagma „infracțiunea cu caracter terorist”.

În Stenograma ședinței Parlamentului Republicii Moldova din 07.04.2016 se menționează: „Comisia juridică, numiri și imunități a examinat și a acceptat amendamentele deputaților I.Vredea și A.Zagorodnii asupra proiectului de lege. Acestea se conțin în sinteză, care este parte integrantă la raport. În contextul amendamentelor acceptate, proiectul de lege a fost redactat și se anexează la raportul comisiei pentru lectura a doua. În rezultatul dezbaterilor, Comisia juridică, numiri și imunități, cu votul unanim al membrilor prezenți, propune plenului Parlamentului adoptarea proiectului de Lege nr.316 din 02.09.2015 în lectura a doua... Cu 82 de voturi, proiectul de Lege nr.316 din 02.09.2015 a fost adoptat în lectura a doua și ultima”.

În condițiile descrise, nu este deloc clară discrepanța dintre textul adoptat și textul publicat al alin.(2) art.279 CP RM în varianta modificată. În afară de aceasta, sintagma „infracțiunea a fost săvârșită” din textul publicat al alin.(2) art.279 CP RM este generatoare de confuzii: nu este clar ce se are în vedere în această sintagmă prin „infracțiune”: infracțiunea prevăzută la art.279 CP RM sau una dintre infracțiunile cu caracter terorist?

8. Prin Legea nr.60/2016 a fost modificat alin.(1) art.327 CP RM: textul „în interes material ori în alte interese personale,” a fost exclus. Prin aceeași lege, alin.(2) art.327 CP RM a fost completat cu litera b¹): „săvârșită din interes material, în scopul realizării altor interese personale sau în interesul unei terțe persoane;”.

Prezintă interes faptul că, la început, s-a urmărit operarea unor modificări mai ample. Despre aceasta ne vorbește următorul fragment din Nota informativă la proiectul care se află la baza Legii nr.60/2016: „Amendamentele operate la art.327-329 CP RM au fost inițiate, ca urmare a indicației Guvernului nr.1515-394 din 15 iulie 2014, prin care a fost solicitată prezentarea propunerilor de perfecționare a legislației penale în partea ce vizează infracțiunile de abuz de putere sau abuz de serviciu și neglijența în serviciu. Mai mult ca atât, necesitatea intervenției în latura obiectivă a componentelor de infracțiuni menționate *supra* a derivat și din decizia Curții Europene pentru Drepturile Omului în cauza Liivik contra Estoniei, în care Curtea, analizând prevederile unei componente de infracțiune similare celei din art.327 CP RM⁵, a statuat că utilizarea unor sintagme de genul „cauzarea prejudiciului substanțial interesului național” încalcă principiul previzibilității și clarității legii. În cazul Republicii Moldova, art.327-329 CP RM operează cu noțiunea de prejudiciu cauzat intereselor publice. Însă, nu este reglementată modalitatea de determinare a acestui prejudiciu. Luând modelul altor state, s-a considerat necesară reformularea noțiunii „interes public” cu noțiunea „stat”. Din aceste considerente, proiectul propune substituirea cuvintelor „a cauzat daune ... intereselor publice” cu cuvintele „a cauzat daune ... statului”. De asemenea, la alin.(1) art.327 CP RM s-a considerat necesară incriminarea acțiunilor săvârșite în favoarea unui terț, și nu neapărat din interes material sau din alte interese personale. Această modificare este justificată și de prevederile art.19 din Convenția ONU împotriva corupției, ratificată de Republica Moldova la 6 iulie 2007, care prevede că „fiecare stat parte are în vedere să adopte măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc a fi necesare pentru a atribui caracterul de infracțiune, în cazul în care actele au fost săvârșite cu intenție, faptei unui agent public de a abuza de funcțiile sau de postul său, adică de a îndeplini ori de a se abține să îndeplinească, în exercițiul funcțiilor sale, un act cu încălcarea legii, cu scopul de a obține un folos necuvenit pentru sine sau pentru altă persoană sau entitate”.

Cât privește sintagma „daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice” din art.327 CP RM, aceasta nu a fost vizată în textul Legii nr.60/2016. Cu această ocazie, amintim că încă în 2003 dl V.Coussirat-Coustere, expert din partea Consiliului Europei care a efectuat expertiza Codului penal al Republicii Moldova, remarcă: „Se cuvine de asemenea de menționat caracterul prea imprecis al anumitor formulări, greu de conciliat cu cerințele Convenției europene pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului: în raportul precedent s-a insistat deja asupra necesității de a evita expresii de genul „daune în proporții considerabile”... Principiile legalității și previzibilității legii penale cer ca infracțiunile să fie definite cu mare exactitate” [7]. În mod regretabil, din 2003 până acum această sugestie a expertului precitat nu a fost auzită de autoritățile Republicii Moldova.

⁵ Considerăm că art.327 CP RM prevede răspunderea pentru trei infracțiuni, nu pentru una singură. La alin.(1), lit.b) și c) alin.(2) art.327 CP RM se stabilește răspunderea pentru infracțiuni de sine stătătoare. Pentru detalii *a se vedea*: Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol.II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p.854, 895.

Relativ la formularea de la lit.b¹) alin.(2) art.327 CP RM, apariția acesteia pare să aibă originea în expresia „în interes material, în alte interese personale sau în interesul terților” din art.335 CP RM. Expresia în cauză a substituit cuvintele „în interes material ori în alte interese personale” ca urmare a adoptării de Parlamentul Republicii Moldova la 25.07.2014 a Legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative [8]. Operând o astfel de modificare doar în art.335 CP RM, legiuitorul a demonstrat inconsecvență și lipsă de viziune sistemică. A demonstrat aceasta încă o dată la adoptarea Legii nr.60/2016. Or, sintagma „din interes material sau din alte interese personale” continuă să fie utilizată în art.332 CP RM.

Este de menționat că în art.327 CP RM ipoteza desemnată prin expresia „săvârșită din interes material, în scopul realizării altor interese personale sau în interesul unei terțe persoane” are rolul de circumstanță agravantă. În opoziție, în art.335 CP RM, ipoteza care este desemnată printr-o expresie asemănătoare se referă la cele două variante-tip prevăzute de acest articol. Nu este clară cauza unei asemenea abordări diferențiate. Pe lângă aceasta, pune în gardă locuțiunea „scopul realizării altor interese personale” utilizată în art.327 CP RM. De ce legiuitorul se referă la scopul infracțiunii doar în această situație, nu și în celelalte două: „interes material”; „interesul unei terțe persoane”? Or, în aceste din urmă două situații se are în vedere motivul infracțiunii. Dacă s-a urmărit respectarea prevederilor art.19 din Convenția ONU împotriva corupției, ar fi trebuit să se recurgă la sintagma de genul celei utilizate în acest articol: „cu scopul de a obține un folos necuvenit pentru sine sau pentru altă persoană sau entitate”. O asemenea sintagmă, care se referă exclusiv la scopul infracțiunii, s-ar fi pretat atât dispozițiilor de la art.327 și 335 CP RM, cât și celei de la art.332 CP RM. În acest mod, s-ar fi asigurat o veritabilă uniformizare a terminologiei legii penale (aidoma celei asigurate prin adoptarea art.132¹ CP RM).

Concluzii

Scopul declarat în proiectul care se află la baza Legii nr.60/2016 nu corespunde plenar cu rezultatul obținut prin adoptarea acestei legi. Or, modificările și completările introduse în Codul penal prin Legea nr.60/2016 se referă nu doar la art.243 și 279 CP RM. Amendamentele operate, de exemplu, în art.278 și 327 CP RM nu au nicio legătură cu domeniul contracarării spălării banilor și al finanțării terorismului. De asemenea, considerăm că nu toate amendamentele vizate posedă potențialul de a asigura conformitatea legislației naționale penale cu standardele stabilite de Curtea Europeană pentru Drepturile Omului. Fără nicio rezervă, considerăm benefică completarea Codului penal cu articolul 132¹, precum și completarea sancțiunilor de la alin.(2) și (3) art.243 CP RM. Toate celelalte amendamente suscită, într-o măsură mai mare sau mai mică, îndoieli privind calitatea tehnico-legislativă și/sau aportul în planul eficientizării apărării ordinii de drept. Impresia de ansamblu este că Legea nr.60/2016 a fost adoptată mai mult „din complezență”, și nu din preocupare pentru interesul social.

Referințe:

1. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.123-127.
2. *Notă informativă la proiectul Legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative.* [Accesat: 08.05.2016] Disponibil: http://www.particip.gov.md/public/documente/131/ro_1997_proiectdelegelaavizare.pdf
3. *Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism.* [Accesat: 08.05.2016] Disponibil: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/198>
4. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.141-145.
5. DUCĂ, T. Probleme de aplicare a art.243 din Codul penal sub prisma răspunderii penale a persoanelor juridice. În: *Rolul științei și educației în implementarea Acordului de asociere la Uniunea Europeană. Materialele Conferinței științifice internaționale* (Chișinău, 05.02.2015). Iași: Vasiliana 98, 2015, p.361-366.
6. *Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Proiect redactat (nr.316). Sinteza amendamentelor, propunerilor și obiecțiilor la proiectul de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative (nr.316 din 02.09.2015, lectura a II-a).* [Accesat: 08.05.2016] Disponibil: <http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/2821/language/ro-RO/Default.aspx>
7. *Expertiza Codului penal al Republicii Moldova.* [Accesat: 09.05.2016] Disponibil: <http://cj.md/uploads/Expertiza-Codului-Penal-al-Republicii-Moldova-Franta.pdf>
8. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.238-246.

Prezentat la 10.05.2016